

Sygn. akt I ACa 85/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 sierpnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Roman Sugier
Sędziowie :	SA Małgorzata Wołczańska SA Joanna Naczyńska (spr.)
Protokolant :	Agnieszka Szymocha

po rozpoznaniu w dniu 2 sierpnia 2018 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa Narodowego Funduszu Zdrowia w W.

przeciwko C. S.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 9 listopada 2017 r., sygn. akt II C 365/17

1) oddala apelację;

2) zasądza od pozwanego na rzecz powoda 4 050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Joanna Naczyńska	SSA Roman Sugier	SSA Małgorzata Wołczańska
----------------------	------------------	---------------------------

Sygn. akt: I ACa 85/18

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 9 listopada 2017r. Sąd Okręgowy w Katowicach zasądził od pozwanego C. S. na rzecz powoda Narodowego Funduszu Zdrowia w W. 154.108zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 23 maja 2017r.; oddalił powództwo w pozostałym zakresie i zasądził od pozwanego na rzecz powoda 11.323zł z tytułu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że 19 stycznia 2012r. powód zawarł z pozwanym, prowadzącym działalność pod nazwą Szpital w B. (...) Przychodnia (...) umowę nr (...) o świadczenie opieki zdrowotnej w rodzaju leczenie szpitalne - na czas od 1 stycznia 2012r. do 31 grudnia 2014r. Zgodnie z tą umową powód miał płacić za zrealizowane świadczenia na rachunek nr (...). Następnie, 18 listopada 2014r. powód zawarł ze Szpitalem (...) sp. z o.o. w O., likwidacji, jako następcą prawnym pozwanego prowadzącego (...) Przychodnię (...) ugodę sądową do umowy nr (...). Mocą tej ugody powód zobowiązał się do zapłaty dodatkowego wynagrodzenia w wysokości 367.233,88zł z tytułu realizacji w okresie od 1 stycznia do 30 listopada 2013r. świadczeń opieki zdrowotnej - leczenia szpitalnego. Kwota ta miała być płatna w terminie 45 dni od daty zawarcia ugody sądowej i doręczenia oddziałowi powodowego Funduszu prawidłowo wystawionego rachunku wraz z raportem statystycznym przekazany również w wersji elektronicznej na rachunek bankowy PL (...). W ugodzie strony umówiły, że w przypadku nie rozliczenia świadczeń zdrowotnych do pełnej wysokości ugody świadczeniodawca, zrzeka się roszczeń wynikających z nierozliczonej kwoty. W wykonaniu tej ugody powód zapłacił dochodzoną pozwem kwotę 154.108zł na konto wynikające z umowy nr (...), zamiast na konto wskazane w ugodzie. Konto wskazane w umowie w dacie tej wpłaty było kontem prywatnym pozwanego, a nie Szpitala, z którym pozwany nie miał już żadnego związku (nie był współnikiem spółki prowadzącej szpital, ani członkiem zarządu tego szpitala).

Sąd Okręgowy ustalił także, że przed Sądem Okręgowym w Katowicach, pod sygnaturą akt II C 137/15 toczyła się sprawa z powództwa powoda przeciwko Szpitalowi (...) Sp. z o.o. w O., w likwidacji, m.in. o: zasądzenie od pozwanego Szpitala (...) sp. z o.o. w O., w likwidacji należności w wysokości 154.108zł przekazanej przez powoda na konto bankowe nr (...) (którą to należność następnie Spółka ta po raz drugi wyegzekwowała od powoda na swoją rzecz). Uzasadniając to żądanie powód wywodził, że z zasady ogólnej zawartej w art. 584²§1 k.s.h. wynika, że po przekształceniu działalności gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorcę – osobę fizyczną w spółkę kapitałową nie zmienia się treść stosunków cywilnoprawnych zawartych przez osobę fizyczną z osobami trzecimi, a jedynie ich stroną staje się ex lege, z mocy art. 584² § 1 k.s.h., spółka kapitałowa, co potwierdza to też treść regulaminów bankowych. W sprawie tej powód argumentował, że skoro zapłacił należność w tej wysokości przedsiębiorcy, to jego następczyni prawna nie była uprawniona do egzekwowania ponownie tej samej kwoty. Żądanie zwrotu 154.108zł skierowane przeciwko Szpitalowi (...) sp. z o.o. w O., w likwidacji zostało oddalone (wyrok Sądu Okręgowego w Katowicach z 14 kwietnia 2016r., wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 10 lutego 2017r., w aktach sprawy o sygnaturze II C 137/15).

Poddając w kontekście powyższych ustaleń zasadność żądania od pozwanego zwrotu 154.108zł z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, Sąd Okręgowy stwierdził, że kwotę tę pozwany uzyskał bez podstawy prawnej, jako świadczenie nienależne. Przyjął, że wbrew stanowisku pozwanego, nie zachodziły podstawy do zastosowania normy art. 411 pkt 1 k.c. w związku z art. 410 k.c., które niweczą roszczenia o zwrot świadczenia nienależnego, w sytuacji gdy spełniający świadczenie wiedział, że nie był do świadczenia zobowiązany. Sąd Okręgowy stwierdził, że ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i rozstrzygnięcia, jakie zapadło w sprawie, która toczyła się przed tym Sądem pod sygn. II C 137/15 wynika, że powód w żadnym razie nie zamierzał spełnić świadczenia na rzecz pozwanego. Podzielił pogląd Sądu Apelacyjnego wyrażony w wyroku wydanym na skutek apelacji w przywołanej sprawie II C 137/15, że wątpliwości co do obowiązku spełnienia świadczenia nie mogą być utożsamiane z wymaganą przez art. 411 pkt 1 k.c. pozytywną wiedzą dłużnika o braku powinności świadczenia. Spełniający świadczenie nie wie, że jest do świadczenia zobowiązany, gdy działa pod wpływem błędu, to znaczy pozostaje w przekonaniu, że spełnia należne świadczenie, podczas gdy przekonanie to nie ma oparcia w okolicznościach lub jest wynikiem mylnego o nich wyobrażenia. Nie ma przy tym znaczenia przez kogo błąd został wywołany i że spełniający świadczenie, przy dołożeniu należytej staranności mógł się dowiedzieć, że do świadczenia nie jest zobowiązany, a nawet że błąd został zawiniony przez spełniającego świadczenie. Art. 411 pkt 1 k.c. zakłada, że skoro ktoś wiedząc, że nie jest zobowiązany, świadczenie spełnia, powinien ponieść tego skutki. Przy czym, „wiedza” w rozumieniu art. 411 pkt 1 k.c. jest to całkowita świadomość tego, że świadczenie się nie należy i że spełniający je może bez ujemnych dla siebie

konsekwencji prawnych go nie wykonać, a mimo to je spełnia. Spełniający świadczenie ma więc świadomość swojej sytuacji faktycznej oraz prawnej i mimo, że wie, iż nie jest zobowiązany, spełnia jednak świadczenie.

Konstatacje powyższe legły u podstaw zasądzenia przez Sąd Okręgowy od pozwanego na rzecz powoda 154.108zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 23 maja 2017r., tj. od daty doręczenia odpisu pozwu (poczytanego za równoważne z wezwaniem do zapłaty). Roszczenie o odsetki za okres wcześniejszy oddalił. Jako podstawę rozstrzygnięcia o odsetkach Sąd Okręgowy wskazał art. 481§1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. Na podstawie art. 98§1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. obciążył pozwanego kosztami procesu.

Apelację od wyroku wniósł pozwany, domagając się jego zmiany przez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu za obie instancje. Podniósł zarzuty naruszenia przepisów prawa procesowego, które miały wpływ na treść rozstrzygnięcia, a to art. 233 k.p.c. przez przyjęcie na podstawie zebranego materiału dowodowego, że:

- powód nie zamierzał spełnić świadczenia na rzecz pozwanego, w sytuacji, gdy spełnił świadczenie na rzecz pozwanego, mając świadomość, że nie jest do tego zobowiązany, a tym samym nie ma podstaw do żądania zwrotu tego świadczenia;
- powód nie miał świadomości braku zobowiązania, w sytuacji, gdy taką świadomość miał.

Nadto podniósł zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego, a to:

- art. 411 pkt. 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie do ustalonego stanu faktycznego, pomimo, że z logicznego, prawidłowo ocenianego, wzajemnie się uzupełniającego materiału dowodowego wynika, że powód spełnił świadczenie na rzecz pozwanego mając świadomość tego, że nie jest do tego zobowiązany, a tym samym nie ma podstaw do żądania zwrotu tego świadczenia,
- art. 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c. przez ich niezastosowanie do ustalonego w sprawie stanu faktycznego, pomimo że z logicznego, prawidłowo ocenianego, wzajemnie się uzupełniającego materiału dowodowego wynika, że powód wiedział, że nie był do świadczenia zobowiązany, a mimo to je spełnił.

Akcentował fakt nieprzymuszonej i świadomej wpłaty przez powoda dochodzonej pozwem kwoty na rachunek bankowy pozwanego, wbrew postanowieniom ugody jaką powód zawarł z następcą prawnym pozwanego. Wywodził, że powód nie mógł mieć wątpliwości, na czyje i jakie konto ma przekazać ugodzoną należność, a skoro w tych okolicznościach świadczył nienależnie na konto pozwanego, to musiał mieć taki zamiar, co niweczy żądanie zwrotu tego świadczenia.

Powód wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kosztów postępowania apelacyjnego. Wywodził, że zarzuty apelacji są bezzasadne, a zaskarżony wyrok w pełni odpowiada prawu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy i przyjęte za podstawę rozstrzygnięcia w sprawie były prawidłowe i znajdowały potwierdzenie w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym. Podejmując je Sąd Okręgowy nie naruszył w żadnej mierze przepisów procesowych, w tym art. 233 §1 k.p.c., jako że nie przekroczył zasad swobodnej oceny dowodów, ani też nie naruszył zasad logiki i doświadczenia życiowego. Stąd też ustalenia te Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne, dzieląc też w pełni ich ocenę prawną.

Poza sporem pozostawało, że 30 grudnia 2014r. powód przelał sumę 154.108zł na rachunek bankowy pozwanego. Jako beneficjent świadczenia w poleceniu przelewu został wskazany „C. S., (...) (...)-(...) B.”. Poza sporem też pozostaje, że było to świadczenie nienależne pozwanemu w rozumieniu art. 410§2 k.c. (powód nie był zobowiązany do zapłaty tej kwoty pozwanemu). Zgodnie z art. 410§1 k.c. do świadczenia nienależnego stosuje się przepisy dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia, w tym art. 405 k.c. stanowiący, że ten kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść

majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Norma ta wyznacza generalną zasadę, zgodnie z którą świadczenie otrzymane od drugiej osoby bez podstawy prawnej kosztem innej osoby podlega zwrotowi. Odstępstwo od zasady zwrotu nienależnie otrzymanego świadczenia przewiduje wyłącznie art. 411 k.c. określając cztery podstawy uchylenia się od zwrotu świadczenia nienależnego. W polu rozstrzygnięcia sprawy pozostaje pierwsza, unormowana w punkcie 1. Zgodnie z tą regulacją spełniający świadczenie (solvens) nie może żądać jego zwrotu, jeśli świadcząc wiedział, że nie jest do świadczenia zobowiązany, chyba że spełnienie świadczenia nastąpiło z zastrzeżeniem zwrotu albo w celu uniknięcia przymusu lub w wykonaniu nieważnej czynności prawnej. Przesłankami zastosowania art. 411 pkt. 1 k.c. są obiektywne nieistnienie zobowiązania oraz subiektywna wiedza solvensa o braku istnienia zobowiązania, z którego dobrowolnie spełnia świadczenie.

Pierwsza z tych przesłanek została spełniona, ponieważ nieistnienie zobowiązania powoda wobec pozwanego, jak to już wyżej zaznaczono nie jest okolicznością kwestionowaną w sprawie. Jeśli natomiast idzie o drugą, to w pełni podzielić należy stanowisko Sądu Okręgowego, że wiedzą, w rozumieniu tej normy, jest całkowita świadomość tego, że świadczenie nie należy się accipiensowi oraz że solvens może go nie wykonać bez jakichkolwiek negatywnych dla siebie konsekwencji prawnych, a mimo to świadczenie spełnia. Co istotne, dla skuteczności świadczenia w rozumieniu art. 411 pkt 1 k.c. konieczne jest wystąpienie określonej przyczyny, dla której solvens spełnia swoje świadczenia, ponieważ czynność ta jest co do zasady kauzalna. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wykazuje, że powód świadcząc na rzecz pozwanego nie dysponował subiektywną wiedzą o braku istnienia zobowiązania, z którego dobrowolnie spełnił świadczenie. Nie sposób bowiem przyjąć, że powód, będący państwową jednostką organizacyjną, która w systemie powszechnej opieki zdrowotnej zajmuje się finansowaniem świadczeń zdrowotnych ze składek na ubezpieczenie zdrowotne świadomie i dobrowolnie, - wbrew obowiązującej go dyscyplinie finansów publicznych - godząc się z uszczupleniem powierzonych mu środków publicznych świadczył nienależnie na rzecz pozwanego.

Wbrew wywiadowi apelacji, zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wykazuje, że powód działał pod wpływem błędu. Świadcząc na rzecz pozwanego pozostawał w błędnym przekonaniu, że spełnia świadczenie należne (objęte umową). Dla wyłączenia zastosowania art. 411 pkt 1 k.c. nie ma znaczenia ani to, przez kogo spełniający świadczenie został wprowadzony w błąd, jak również czy przy dołożeniu przez niego należytej staranności mógł się dowiedzieć, że nie jest zobowiązany do spełnienia świadczenia, ani również fakt, że błąd wynikł z okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi sam spełniający świadczenie. W tej materii podzielić należy pogląd doktryny, że dla wyłączenia kondycji z art. 410 § 2 k.c. nie wystarcza wykazanie braku staranności po stronie solvensa (którą pozwany zdołał wykazać), ponieważ celem normy z art. 411 pkt 1 k.c. jest zniesienie roszczenia restytucyjnego tylko w tych wypadkach, w których po stronie solvensa występuje pełna oraz nienaruszona przez jakąkolwiek wątpliwość świadomość, że świadczenie nie należy się jego odbiorcy (D.Fuchs, A.Malik /w:/ Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna (art. 353-534), WKP 2018). Takiej zaś świadomości nie sposób wywieźć, jak tego oczekuje pozwany z samego faktu przelewu na rachunek bankowy pozwanego dochodzonej pozwem kwoty i treści umowy jaką powód zawarł z następcą prawnym pozwanego, z pominięciem okoliczności towarzyszących, jak chociażby zarachowania (rozliczenia) dokonanego przelewu na poczet świadczeń opieki zdrowotnej – leczenia szpitalnego.

Z tych to przyczyn, Sąd Apelacyjny uznał, że zarzuty apelacji nie są w stanie wzruszyć trafności zaskarżonego wyroku i - w oparciu o art. 385 k.p.c. - oddalił apelację jako bezzasadną. O kosztach postępowania apelacyjnego orzekł na zasadzie odpowiedzialności za wynik sporu, zasądając - w oparciu o art. 98 § 1 i 3 i art. 99 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. - od pozwanego na rzecz powoda 4.050 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego poniesionych przez powoda w postępowaniu apelacyjnym w stawce minimalnej, określonej w § 2 pkt. 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015r., poz. 1804 ze zm.).

SSA Joanna Naczyńska SSA Roman Sugier SSA Małgorzata Wolczańska